

A palota este hatig volt nyitva. Addig lehetett benne jönni-menni, teát inni, ügyeket intézni, nevelőnővel társalogni, az erkélyen merengni, tollaslabdázni az udvaron. Hat órákor azonban jött a nyugdíjas éjszakai portás, mindenkit hazazavart, bezárta az ajtókat, ablakokat, bereteszelte a nagy kaput, kiakasztotta rá a táblát: zárva. Beült kis kuckójába, a villanyrezsón megmelegítette a vacsoráját, bekapcsolta a tévéjét, és ha már elunta a műsort, elővette a szexújságokat, azokat nézegette éjfélig. Akkor elálmosodott, kockás takarójába bújt, és aludt hajnalig. Hajnalban megjöttek a palota lakói, és türelmesen várták a nyitást. Hát itt vagytok, szarháziak, morogta magában a portás, kicsoszogott, és beengedte őket. Fogta a cókókját, hazaballagott. Este hatig megint lehetett nevetgélni, virágot szedni a kertben, fuvolaleckét venni, balettozni, három dobókockával ki nevet a végéig játszani és verseket írni a könyvtárszobában.

A palota egy kő volt az út közepén, mindenki elbotlott benne.

A palota akkora, mint a szempillám hegye. Egy poharat szoktak rá tenni, hogy el ne fújja a szél.

Kálnay Adél

MESÉK, MESÉK, MESÉK

Mire Ilka annyira felgyógyult, hogy megengedtek neki egy rövid látogatást a szomszédban, addigra bizony már hűvösen fújtak a szelek. Korán megjött az ősz az idén, mondta Varga néni, aztán úgy nyitotta ki az istállót, mintha attól félne, hogy a korán jött szél felkapja s elrepíti Rozált. Ilka boldogan futott Rozálhoz, simogatta, dörzsölte az oldalát, szelíden tolt a jászol felé. A tehén szinte azonnal megroggyantotta lábát, s elhevert a szalmában. Nézd már, csapta össze a kezét Varga néni, hogy emlékszik, hogy tudja, mit akarsz tőle, még ilyen! Ilka leült a szalmára, ráborult Rozál bendőjére, s onnan nézte, hogy tesz-vesz Varga néni a sarokban. Pokrócokat, régi ruhákat, rongyokat vett elő, nézegette őket, forgatta, talán, hogy melyik kidobásra való, azt fűrészte, de végül mindet visszarakta ugyanoda. Közben szokása szerint egyfolytában beszélt. Ilyen okos állat ez, úgyhogy egy biztos, magától nem ment el sehová, se el nem tévedt, valami más van ebben. Nem mondanám, hogy az öreg Burónál volt, mert van, aki azt mondja, aztán tudom, van a rovásán az öregnek bőven, de lopni azért csak nem lopott, főleg nem tehenet, azért a szomszédság is csak számít, szóval nem tudom, nem tudom. Még olájok se voltak erre már jó régen. Ilka gyomra összerándult. Az oláh cigányoktól nagyon félt, azt beszélték, hogy gyerekeket rabolnak, egyszer neki egy ilyen cigányasszony a piacon elkapta a karját, valamit mondott érthetetlen nyelven, s úgy nevetett rá, ahogy csak a boszorkányok nevethetnek. Hagyja békén a gyereket, kiabált rá anyu, s a cigányasszony elengedte Ilkát, aztán csípőre tett kézzel, szétterpesztett lábbal még sokáig nézett utánuk, s folyton nevetve mondta a magáét. Ilka futtában hátra-hátranézett, s furcsa módon, noha már a piac másik végén jártak, még mindig lát-

ta azt az asszonyt, mintha a távolsággal egyre nőtt volna ő is, s a hangját is tisztán hallotta, rekedt, durva hangját, gúnyos nevetését. Jól van már, mondta anyu, nem kell félni, de Ilka tudta, hogy anyu ugyanúgy fél, magát is biztatja, amikor ezt mondja. Ettől kezdve gyakran érezte, hogy valaki van a háta mögött, s nézi őt. Ne forgolódj már annyit, szóltak rá séta közben, mit nézel folyton hátra, s persze nem árulhatta el, hogy ellenőrzi az utcát, mert az után a piaci eset után már soha többé nem érezheti magát gyanútlan biztonságban. Félelméről egyszer beszélt Mamókának, de ő azt mondta, nincs azokkal az oláh cigányokkal semmi baj, csak ócska ruhát, ezt-azt kunyerálnak. Nem kell azoknak gyerek, van nekik éppen elég, nevette ki a félelmét. Varga néni már nem így gondolkodott, rengeteg történetet tudott, az igaz, még az ő gyerekkorából, olyan történeteket, ahol különös emberek járnak-kelnek a világban, mindegyiknek van valami titok az életében, s időnként ijesztő dolgokat csinálnak. Varga néni a legváratlanabb pillanatokban kezdett mesélni, hol egy szakajtóról, hol egy ajtónyikordulásról jutott eszébe valami. Hosszú monológjait talán csak Ilka hallgatta szó nélkül végig, mindenki más elmenekült a szózuhatag elől. Néha azt sem tudom, már hová bújjak, szokta mondani Mamóka, hogy ne lásson meg Vargáné asszony a kertben, mert akkor elkezd, és egyszerűen nincs vége a beszédének. De még milyen botra beszél, csatlakozott anyu, elkezd az urával vagy a fiával, aztán egyszerre már valahol a múltban jár, valami Mancsi nenéről beszél, aki kiásott valami kincset a földből... nem tudom követni. Egyedül Ilka itta minden szavát, neki nem okozott semmi nehézséget ide-oda ugrálni az időben, Mancsi nenéket, Terusokat, Pityu bátyákat látni, akikkel furcsa dolgok történtek hajdanán. Ezek az emberek aztán járkáltak Ilka fejében, némelyik kövér volt, némelyik sovány, a férfiaknak mind olyan nagy pödrött bajuszuk volt, mint valamelyik régi Vargának, akit az egyetlen képen látott az öreg Varga bácsi szobájában az ágya fölött a falon. Az asszonyok meg mind olyan szeplősek és világoskék szeműek voltak, mint Varga néni, és nagyon tudtak beszélni. Egy kimondhatatlan nevű faluban laktak mindnyájan, ami olyan messze volt, ahol már egészen magas hegyek vannak. Azt hittem, vakondtúrások ezek, mutatott Varga néni a dombokra, amikor azt mesélte, hogyan kerültek ide, a mi hegyeink után eléggé visszahökkenem, de aztán úgy voltam vele, ha már idekeveredtünk, maradjunk. És Ilka látta, ahogy tétován, ide-oda libbenve, akárha szél fújná őket, felkerekedik a Varga család, egy egész nagy csapat ember, mennek-mendegélnek, mint a mesében, átlépnek a határon, ott ki van írva, hogy Magyarország, ennek annyira megöriülnek, hogy összeölelkeznek, így mondta Varga néni is, ott álltunk megint Magyarországon, megöleltük egymást, és sírtunk, aztán, látta Ilka, egyre kevesebben lesznek, ki itt, ki amott telepedik le, végül már csak Varga néniék vándorolnak. Még jó, hogy észbe kaptunk, azt mondja az uram, lassítsunk már, mert a végén kimegyünk az országból, a fenébe, mérgelődött erre a papa is, hogy ilyen kicsi lett egyszerre, mert legénykorában ugye másként voltak még a dolgok. No, a papát is könnyű volt elképzelni legénykorában, mert ő pontosan olyan lehetett, mint az unokája, annyira hasonlított egymásra a három Varga. Mintha egyugyanazon ember volnának, csak más életkorban, mondta Mamóka, és tényleg, ha néha egymás mellé kerültek, elképesztő volt a hasonlóság. Persze a papa már öreg volt, Ilka szerint nagyon öreg, rengeteg haja, sűrű szemöldöke, pödrött bajusza hófehér, szemével állandóan hunyorgott, az újságot meg tartani kellett neki, úgy olvasott. Olyan makacs ember a papa, ha ő azt mondja, nem csináltat szemüveget, akkor hiába könyörgünk neki, sopánkodott Varga néni, de azért képes volt egy óráig is tartani az újságot, és szó nélkül tűrte apósa szidalmait. Ne rázogassad már azt a papírt, messzebb tartsad, nem

hallod, na, fordítsad, mert itt semmit nem írnak, ilyeneket mondott, meg hümmögött, ciccegett a betűkre, Ilka ezt annyira viccesnek találta, hogy a markába kuncogott titokban. Hangosan nem mert, mert kicsit félt ettől a hatalmas tenyerű, hajlott hátú óriástól. Varga néni mellett különösen nagyok látszott, de még ha a fia és az unokája ott állt mellette, akkor is ő volt a nagyobb. Ilka, ha a Jóistenről gondolkozott, valami ilyenforma bácsit látott az égben egy aranytrónuson. Egyszer meg is kérdezte nagyanyját, hogy hasonlít-e a Jóisten az öreg Varga papára, de Mamóka összecsapta a kezét, s az égre nézett. Hogyan hasonlítana, ingatta a fejét, csak nem gondolod, hogy a Jóisten jobbra-balra köpköd attól a bűdös bagótól, pálinkát iszik, vagy hogy mond olyan cifra szavakat, mint amiket az öreg, és amiket neked nem is volna szabad meghallani! És hiába, amikor Ilka legközelebb megint a Jóistenre gondolt, ismét Varga papát formázta a kép. A papa ma nem volt jól, hallotta meg Ilka újból Varga néni hangját, amikor a pálinkáját sem kéri, ott már baj van, azt mondja, olyan furcsa zsongás van a fejében, mintha méhek döngénének körülötte, meg dülöngél is ide-oda, pedig még akkor se szokott ilyet, ha eleget iszik. Mondom neki, édesapám, talán orvost kéne hívni, ha ilyen hervadtan érzi magát, de azt mondja, orvost látni se akarok, Annus is rögtön azután halt meg, hogy az orvos megvizsgálta. Én meg mondom, hogy jaj, apám, nehogy így kapcsolja már össze a dolgot, nem így függnek azok össze, de neki beszélhetek én, legyintett Varga néni bosszúsan, na menjünk, angyalom, mert sürget a dolog. Ilka feltápáskodott, megpaskolta Rozál bendőjét, leseperte a melegítőjébe akadt szalmaszálat, s ment Varga néni után. Remélte, hogy nem kell még hazamennie, hanem bemehet a házba, a konyhába, s nézelődhet egy kicsit. Ilka nagyon szeretett bemenni más lakásokba. Mindenütt másért volt jó lenni, itt például a falvédők miatt. Olvasni ugyan még nem nagyon tudott, de már kívülről tudta, melyikre mi van hímezve. A tűzhely fölött egy mosolygós, kendős menyecske fakanállal keverte az ételt egy lábasban, s a szépen hímezett írás szinte körülölelte a képet. Ki az urát szereti, jó ebédet főz neki, ez volt odaírva, és Varga néni biztos jó sokszor elolvasta, hogy olyan sok fazék volt mindig a tűzhelyen. A vizespad fölött is volt falvédő, azon két fiatal lány bő szoknyában a kútnál állt, s vizet nyújtott egy legénynek. A legény annak vizét issza, akinek a szíve tiszta, mondta az írás, s Ilka hiába próbálta kitalálni, vajon melyik lányét fogadná el a legény, mert így kívülről nem látszott, melyik lánynak tiszta a szíve, ezért ezt a falvédőt nem is szerette annyira. Amelyiket mindig a legtovább nézegette, az a lóca fölött függött a falon. Ezen is két lány látszott, de az egyik lustán hevert egy kanapén, a másik pedig térdelve súrolta a padlót. A dolgos lány mellett egy szép angyal állt, s kezét óvón a lány feje fölé tartotta. Akinél a szorgalom, afölött az oltalom, ez a szép mondat az angyal szájából kigyózott elő, és Ilka azt is látta, hogy a dolgos lány boldog, a lusta pedig ijedten néz, ami nem is csoda, mert fölötte nem állt angyal, őt bezzeg nem óvta senki. Ilka aggodalommal gondolt arra, vajon ő elég szorgos-e, mert szerette volna, ha őt is oltalmazza egy szép angyal, nem ilyen hímezett persze, hanem éppolyan, amilyen Varga néni tiszta szobájában van. Ott két kisgyerek megy át egy patak keskeny hídján, látszik a képen, hogy vihar közeledik, veszélyben vannak a gyerekek az erdős, elhagyatott vidéken, mégsem kell félniük, mert ott áll mögöttük egy gyönyörű angyal biztató mosolygással. Sajnos ebbe a szobába csak igen ritkán lehetett bemenni, pedig ott volt a legtöbb látnivaló. Két magas támlájú ágyon párnák, dunyhák, leterítve fényes, rózsaszín ágyterítővel, amelyről selymes rojtok lógtak a földre. A barna, nagy ruhásszekrények ajtaja picit mindig nyitva állt. Ne zárd be teljesen, aranyom, mert megdohosodik a ruha, kérte Varga néni, ha együtt voltak a szobában. A háromrészes tük-

rös szekrénykén apró horgolt terítőék, mindegyiken egy-egy porcelánfigura, balett-táncosnő, kislány libával, puskát vivő nyuszi vadászruhában, térdelő őzike. A tálalószekrényben ólomkristály tálak, poharak, alul harminckét személyes étkezés, amit utoljára a fiuk keresztelőjén használtak, de időnként, amikor Ilka ott volt, együtt kivették s óvatosan megtöröltették őket. Milyen kár, hogy nincs lányom, mondogatta ilyenkor Varga néni, s általában el is sírta magát. Ilka nem szólt semmit, tudta már, hogy Varga néninek háromévesen meghalt a kislánya, aki a segítője, kis cselédkéje lett volna, szemé fénye, akit abba a csúnya betegségbe kellett elveszíteni, amelyből Ilka éppen az imént lábolt ki szerencsésen. Most azonban csukva volt a tiszta szoba ajtaja, s ahogy beléptek a konyhába, nem az édeskés-fanyar levendulaillatot érezte meg, ami a tiszta szobából szokott kiszökni az ajtó résein, hanem valami nagyon rossz, oda nem illő szag csapta meg az orrát. Varga néni beleszagolt a levegőbe, és azonnal a papa szobájába szaladt. Ūristen, édesapám, kiáltotta, aztán csak jajgatott. Ilka az ajtóban állt, és látta, hogy a papa a földön fekszik, alig hallhatóan nyöszörög valamit, s a nadrágján átüt egy sötét folt. Kerítsd elő az uramat, kiáltott Ilkának Varga néni, Kispapéknál csinálja az őszi szántást. Mondjad, hogy jöjjön gyorsan, mert az apját megütötte a guta, jaj, édes Istenem, jajj, jajj, jajgatott, s próbálta valamire húzni a tehetetlen testet. Ilka rémülten hátrált kifelé, hirtelen minden, ami biztonságos, meghitt volt, inogni kezdett, a konyhakő is megolvadt a lába alatt, s úgy érezte, ha nem siet, nem is lesz képes többé elmenni. Ahogy kiért az ajtón, hatalmasakat kellett lélegeznie, szíve a fülében dobolt a rémülettől. Futott fel Kispapék földjéhez, s bár csupán négyháznnyira volt, kifutott, mire odaért. Varga bácsi éppen a föld túlsó végén járt, háttal neki, dombnak fel erősen nyomta az ekét, s csak hangfoszlányait hozta a szél, ahogy a lovát biztatta. Ilka ott toporgott a barázdában, nem tudta, menjen-e utána a nedves, fekete szántáson bukácsolva, vagy várja meg, amíg visszaér. Ugyanazt a kétségbeesést érezte, mint amikor Ferikét kellett volna kimenteni az öreg Buro udvarából. Neki kéne tenni valamit, amihez kicsi és erőtlén. Aztán eszébe jutott Varga néni, ahogy ott jajveszékel az öreg papa fölött, aki most eltorzult arccal nyög, és hiába próbál, nem tud megmozdulni sem, csak a sötét folt lesz egyre nagyobb a nadrágján, s a bűdösség a szobában, és erejét összeszedve megindult a nedves göröngyök között, botladozva, csúszkálva, s közben torkaszakadtából kiabált. Mikor Varga bácsi nagy nehezen megértette, mit kiabál Ilka, megfordult a lóval, és az ekét kiemelte a földből. Na, menj, mondta a lónak, menj, mert apám beteg. Ilka tudta, hogy Karcsi, mert így hívták a gazdája után, érti, mit mondanak neki, persze hogy értette, hiszen rögtön gyorsabban is kezdett menni, ő is szeretete az öreg papát. A földön fekszik, az asszony bent van nála, mondott valamit, ilyeneket kérdezett Varga bácsi, Ilka meg ott loholt mellette, és igennel, nimmal válaszolt. Amikor a házhoz értek, már nyitva volt ajtó, ablak, Varga néni az udvaron egy nagy lavórba áztatta be a papa nadrágját. Ne gyere most be, angyalom, szólt Ilkára, menjél most már haza, úgyse tudnál segíteni. Te Jóisten, szörnyülködött Mamóka otthon, az a szép derék ember, hiába no, öreg már, a fák is eldőlnek egyszer. Nemsokára hallották, hogy Varga bácsi motorja elzúgott a ház előtt. Orvosért megy, biztos, lesett ki Mamóka az ablakon, pedig ha gutaütés, akkor jobb lett volna már, ha rögtön elmegy szegény. Ilka nem értette, miért lenne az jobb, de amikor meglátta, hogyan etetik szegény papát, hogyan folyik ki az étel a szájából, amikor látta a nagy rózsaszín gumilepedőt, amely mindig ott volt az ágyon a lepedő alatt, amikor hallotta a teljesen érthetetlen hangokat, amiket a papa időnként elnyöszörgött, és érezte azt a furcsa, rossz szagot, ami állandóan ott terjengett a lakásban, hiába mosott és szellőztetett annyit Varga né-

ni, akkor már tudta, mit jelentettek Mamóka szavai. Bekakál, bepisál szegény, panaszkodott Varga néni mindenkinek, borzasztó, hogy ez a derék ember, aki soha nem volt beteg, így legyen. Gondolhatják, hogy milyen lelki fájdalom ez neki, aztán ki tudja, mikor lesz vége, holnap vagy tíz év múlva. Én már csak arra kérem a Jóistent, szólítsa magához, ne szenvedjen, mert olyan volt ő nekem, mint az apám. Voltam úgy tizenégy, amióta ő figyelt rám, mert elárvultam korán, hát nem miattam, mert én elgondoznám akármeddig, de őmiatta kéne, hogy segítsen az ég. Ilka mélységesen átérezte Varga néni minden szavát, sajnálta nagyon az öreg papát, ugyanakkor valami különös kíváncsiság is hajtotta, hogy ott forgolódjon s, ha csak lehet, nézelődjön a beteg ember körül. Leginkább azt akarta látni, milyen az arca, hallani akarta azt a természetellenes hangot, nézni az egész borzalmat, fogalma sem volt, miért. Minek jár ez a gyerek most annyit a szomszédba, amikor ott az a nagybeteg ember, sopánkodott anya, és apa is azt mondta, nem kell neked ott bámészkodni, nem illik az. Ilka azonban mint ha nem is hallotta volna, konok elszántsággal toppant be naponta többször, segített is, amit tudott, vagy csupán üldögélt a kályha mellett, hallgatta Varga néni vég nélküli monológjait, és szemét le nem vette a papáról. Muszáj őt nézmem, mesélte Ferikének, valamiért muszáj, de nem tudom, miért. Olyan furcsa, olyan más, mint amíg jól volt, szörnyű... ijesztő... én nem láttam még ilyet. Én már láttam, felelte röviden Ferike, mert meg volt egy kissé sértődve, hogy Ilka elhanyagolja őt a bámészkodás kedvéért. Láttam ilyet, meg még halottat is láttam, mi van abban, vállat vont, és indult is lefelé. Remélte, hogy Ilka utánaszól és visszahívja, úgy is ment, arra számítva, hogy bármikor megfordulhasson, már tervezgette, mit fog mondani, de hiába várt. A völgy aljánál hirtelen megfordult, de Ilka nem állt ott az úton utánabámulva, mint ahogy azt elképzelte. A fene, a fene, mondta, és rugdosni kezdte az eléje kerülő köveket. Panaszkodott Margit néni a boltban, hogy nem játszol mostanában az unokájával, mondta egyik nap Mamóka, mi az, összevesztetek? Margit néninek hívta Ferike nagyanyját, egyedül őt szólította a keresztnevén, ezzel is jelezte, hogy csak őt tartja egyenrangúnak. Ők is a Felvidékről jöttek, ha kicsit arrábról is, az apja tisztviselő volt a bíróságon, mesélte büszkén Mamóka, jó nevelést kapott, olyat is ad tovább. No persze, azért egy fiúval másként kell bánni, ott elcsattanhat néhány pofon, folytatta, mert tudta, mire gondol Ilka, az én Janómat is hányszor el kellett kapni. Na Ilka mindenesetre külön véleménnyel volt Margit néniről, kicsit félt tőle, olyan szigorúan nézett, olyan egyenes derékkel járt-kelt, vállán mindig ott volt valamelyik horgolt vállkendője, elképzelnem nem tudta, hogyan lehet úgy dolgozni. Ha néha elmentek hozzájuk, Ilka csak feszengett a széken, kimerítette, hogy annyira illedelmesen kell viselkedni, enni kis harapásokkal a szekrényszagú száraz süteményt, ami apró morzsákra hullott szét a harapástól, nem harangozni a lábával, s egyáltalán semmit nem csinálni, csak a végtele-nül unalmas beszédet hallgatni. Miért, faggatta Mamóka, ha Ilka kijelentette, hogy nem akar menni, miért, te szereted, ha mesélnek az emberek. Igen, de ő nem érdekesen mesél, válaszolt Ilka, aztán Ferike kedvéért végül mindig elkísérte nagyanyját. Ette a süteményt, itta a vízízű szörpöt, s csak olykor nézett Ferikére, de rögtön el is kapta róla a szemét, mert az olyan pofákat vágott, hogy ha tovább nézi, elneveti magát. Még a levegőt is másként vette a sötét képekkel teleaggatott szobában. Mennyivel jobb volt Varga néninél a sámlin ülni és egy nagy karéj, pirospaprikával megszórt zsíros kenyeret enni. Ott nem kellett vigyázni semmire, ha leesett a morzsa, az sem volt baj, ha kalimpált a lábával, az sem. Szabályok nélkül, csak úgy is lehetett lenni, s mégsem dőlt össze a világ. Még így is, hogy ott feküdt a papa a szobában, a házból nem tűnt el az a

különös hangulat, ami mindig annyira megragadta Ilkát. Gyakran gondolkozott azon, hogyha más családba születik, akkor egy egészen más életet kellene élnie, talán éppen ilyet, mint Varga néniéknél van, s akkor ő átjárna a szomszédba, mondjuk éppen Mamókáékhoz, az milyen lenne vajon? Ám akárhogy próbálta elképzelni, milyen lenne másnak lenni, képtelen volt rá. Senki nem tudja, milyen érzés másik embernek lenni, mondta Ferike, az biztos, hogy az öreg Vargának nem lennék a helyében, nagymamám azt mondta, már nincs sok neki hátra. Azt honnan lehet tudni, kérdezte Ilka, ki tudja azt megmondani? Azt nem tudom, vont vállat Ferike, tudják ezt, akik értenek hozzá. Nagymamám annyi haldoklót látott a háborúban, azt mondja, neki van szeme az ilyesmire. Valóban, ahogy teltek a napok, Varga bácsi állapota egyre romlott. Volt úgy, hogy egész nap csak aludt, napokig szinte semmit nem evett. Hiába főzöm neki a legkedvesebb ennivalóját, csak kifordul a szájából, panaszkodott Varga néni, az orvos könnyen van, hetente egyszer ránéz, megméri a vérnyomását, aztán hümmöget, és elmegy. Az uram is azt hiszi, abból áll a törődés, hogy odaáll reggel meg este az apja ágyához, és azt mondja, jó reggelt meg jó éjszakát, édesapám. No igen, bólogatott erre Mamóka, de hát tudjuk, hogy az ápolás az asszonyok dolga, a férfiember nem tud mit kezdeni a bajjal. Este pedig azt mondta anyának, hogy szegény Vargáné asszonymak ugyan kijutott a gondokból, és még most is csak teherre teher jön. Nem volt elég az a sok nyomorúság fiatalkorában, most is minden rászakad. Ilka csak hallgatta Mamókát, és arra gondolt, ő nem lát semmit Varga néni nagy nyomorúságából. Talán azért, mert ha nem beszélt munka közben, akkor énekelt, idegen hullámszerű dalokat, szomorúakat meg vidámakat, néha egész történeteket mondott el dalban, máskor illegette is magát mosás vagy főzés közben a dalra. Te is szeretsz dalolni, ugye, angyalom, mondta Ilkának, jó is az, sok bút elvesz az embertől. Nekem apám, anyám is dalolósak voltak, amíg éltek szegények. Én ezt örököltem tőlük, meg a hosszú tűrést. El is bírtam én mindent, egyedül a kisleánykám halálát, azt nem tudtam elhordozni. Ezt már sírva mondta, aztán sokáig nem is szólt, csak szipogott, sóhajtozott. Ilka látott képet Varga néni kislányáról, a kis Zsófikáról, akinek szőke fürtös haja volt és szeplős arcocskája, és látta a kis fehér bőrcipőjét meg a rózsaszín kötött kabátkáját is, ezek ott lapultak egy bársonydobozban a levendulaillatú szekrényben, a rózsaszín szalaggal átkötött kunkori hajfürtöcskével együtt, meg az apró, gyöngyház fedelű imakönyvvel, amivel a keresztanya ajándékozta meg harmadik születésnapján, és látta a halott Zsófikáról készült képet is, ott feküdt a kis koporsóban, csipkés szélű kispárnával a feje alatt, a kis imakönyv az összekulcsolt keze között, tényleg olyan volt, mintha csak aludna. A kis imakönyvet az utolsó pillanatban csak kivettem a kezéből, mesélte Varga néni, gondoltam, nem kell neki már az ott, ahová ő megy, nekem meg legalább lesz emlékem róla. Meg az igazság az, hogy titokban csókolgattam ezt a könyvecskét, amit halála előtt a kis kezével markolászott, abban reménykedtem, hogy így elkapom azt a halálos betegséget, és utánamegyek hamar. Azután is mindig, ha betegség volt vagy háború, én csak örültem titokban, hogy mindjárt végem van. Ezt Ilka teljesen természetesen tartotta. Nem értette Mamókát, miért háborodott föl, amikor elmesélte neki, mennyire szerette Varga néni a kislányát. Nem kell megengedni, hogy átjárjon, mondta anyáéknak, úgysí olyan képzelődős meg érzékeny, egyéb se kell, csak hogy ilyeneket halljon. Anyuék bólogattak, de aztán nem tettek semmit, mert nem tudtak Ilkának parancsolni, s aztán be is tartatni vele, ehhez sem anyunak, sem apunak nem volt sem kedve, sem ereje. Jól van, én nem bánom, a ti gyereketek, mondta végül sértődötten Mamóka. Leginkább azért volt megbántva, mert ugyan rá volt bízva Ilka nevelése,

mégis, amikor valami szigorú intézkedést hozott a gyerek érdekében, a lánya vagy a veje mindig közbelépett. Ahhoz bezzeg nincs idejük, hogy foglalkozzanak a gyerekükkel, morgolódtott magában, de beleszólni azt tudnak. Mamóka még a régi világnak az embere, mondta apu, nem lehet minden örökké ugyanúgy. Most új szelek fújnak. Azok hát, új szelek, de elég büdös szelek, mondta Mamóka, és legyintett a veje felé, ilyen büdös szélbe én nem fognam a vitorlát, annyi szent. Jaj, anyuka, mondta anyu is, ehhez már nem tetszik érteni, ami itt ma folyik. Nem, hál' istennek, ne is akarjátok, hogy értsek. Ilka ilyenkor vagy befutott a szobába, és befogta a fülét, ne is hallja, hogy akiket szeret, vitatkoznak, vagy óvatosan kisurrant az ajtón, s futott Vargáékhoz. Fogalma sem volt, miről beszélnek anyuék, de azt érezte, hogy nemcsak róla, s azt is érezte, hogy nagyanyja szigorúbb, ezért anyuékna drukkolt, ők győzzenek. Jól van, jól, zárta le a vitát végül Mamóka, tudom, hogy valahogy meg kell élni. Rajtad, Pista nem is csodálkozom, de te, fordult anyu felé, te azért gondolhatnál a családonra! Anyuék folyton vitatkoznak, panasolta Ilka Ferikének, nem tudom, miért. Nem kell velük törődni, mondta Ferike, ez nem tartozik ránk. Ilka azonban nem tudott így tenni. Ha anyáék veszekedtek, úgy érezte, veszélyben van. Nagyobb veszélyben, mint ha újból kitörne a háború vagy más szörnyűség következne be. Márpedig mostanában anyáék sokszor veszekedtek. Ilka szerette volna érteni, miről, de ismeretlen szavakat hallott, amikből nem tudott kihámozni semmit. Szeminárium, párt, osztályidegen, sorolta Ferikének azokat a szavakat, amiket előző este jól begyakorolt, hogy el ne felejtse. Mik ezek szerinted, kérdezte reménykedve. Bízott benne, hogy ha barátja a krematóriumot tudta, akkor ezeket is ismeri, de Ferike csak a vállát vonogatta. Fogalmam sincs, ismerte be végül kényszeredetten, s nem mert Ilkára nézni, nehogy meglássa a csalódást a kislány szemében. Ezek valami könyvből valók, biztos, én meg még nem tudok olvasni. Én se, mondta gyorsan Ilka, és hangjától Ferike visszanyerte magabiztosságát. Nem tudom, de majd megtudom. Bélus bátyja katona, és most itthon van. Neki tudni kell. Ilka megörült, ám pár nap múlva tanácstalanul próbálta összerakni a kapott válaszokat. A párt az olyasmi, hogy katolikus vagy református, a szeminárium olyan, mint a biblióra, az osztályidegen pedig az, aki gazdag, hozta Ferike a magyarázatot, aztán sokáig hallgattak, de egyik sem lett okosabb. Ilka Mamókát próbálta még faggatni, ám nagyanyja olyan gyorsan elhallgattatta, mintha valami nagyon illetlen dolgot kérdezett volna. Persze hogy szívesebben üldögélt Varga néniéknél, ahol minden olyan érthető volt és természetes. Az élet is meg a halál is. Gyere, mondta Varga néni az egyik napon, szedjük elő a ruhákat, amiben majd a temetésre kell menni. Azt álmotam, hogy leszakadt a függöny, az halottat jelent. Kinyitotta a nagy ruhásszekrényt, és kirakta az ágyra a fekete nadrágokat, kabátokat, megnézegette a gombokat, a gallért, kivette a zsebkézből a levendulával megtömött zsákcöskákát, majd elővette a kefét. Egy gyönyörű kastélyban voltam álmomban, mondta, az ablakok a földig értek, és valahonnan szép zene szólt. Rengeteg mindenki volt ott, csak azt nem tudtam, miért. Az emberek suttogtak, jön, jön, itt jön, szóval várunk valakire, gondoltam, és ágaszkodni kezdtem. Ahogy nézelődöm, az előtttem álló megfordul, és rám kiált, nicsak, Zsofka, te vagy az. Én meg nézem, és látom, hogy Kozenda Jóska, akivel az elemibe jártam, de ő később belefulladt a patakba, amikor volt az árvíz. Mondom neki, hogy de hát te belefulladtál a vízbe. Ő meg nevet, és azt mondja, hiszen nem tartunk még ott, még hamarabb vagyunk. És tényleg, látom magam a nagy ablaküvegben, hogy kislányformám van, mezétláb állok a pöttyös ruhámban, amit úgy szeretek. No, mondom, az jó, ha még hamarabb vagyunk, és örülök is, de akkor hirtelen eszembe jut az a sok

rossz, ami vár rám, ettől aztán nagyon megijedek, a szívem majd kiugrik a helyéből. Még feljajdulok, azt mondom, csak azt ne, erre a hatalmas függöny lehullik az ablakról, éppen ránk, de úgy, hogy teljesen belegabalyodunk. Hát erre ébredtem fel, gondold el, angyalom, ott hadakozom a dunyhával, le akarom szedni magamról, de még a szívem is éppen úgy vert, mint álmomban. Most mondd, milyen az ember agya, miket nem képes kitalálni. Erre a Kozenda Jóskára azóta se gondoltam egy pillanatig se, hogy eltemették. Hát hogy van ez? A fejét csóválta, és hümmögött. No, itt vannak a ruhák szépen, akasztotta fel a fogasokat a szekrény ajtajára. Ha kell hamarosan, legalább nem kell kapkodni. Menjünk, aranyom, nézzük meg az öreg papát. Este vacsora után Ilka már az ágyban volt, és várta, hogy Mamóka az ágya szélére üljön, s elkezdjen mesélni. Anyáék még nem voltak otthon. Megint szeminárium van, morogta Mamóka, csak butítják egymást, és azt hiszik, okosodnak. A szobában csak a kis bosnyák kályha fénye világított, pattogott benne a tűz, apró fények ugráltak a falon. Végül Mamóka elhelyezkedett Ilka lábánál. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kerek erdő, mindig így kezdte a mesét, Ilka már ismerte a kerek erdő minden fáját, bokráit, kunyhóját, nagyon szerette, hogy kerek ez az erdő, el nem tudta volna képzelni, hogy másmilyen is lehet. Jó volt hallgatni a számtalanszor hallott meséket, amelyek mind a kerek erdő közepében kezdődtek, sokszor mondta magában Mamókával együtt a mondatokat, aztán lassan észrevétlenül belealudt a halk duruzsolásba. Most azonban csak éppen belekezdett Mamóka a mesébe, amikor hatalmas csattanás riasztotta meg őket. A vitrines felől jött a hang, Mamóka rögtön odasietett, és összecsapta a kezét. Te jó Isten, kiáltotta, te jó Isten! Ilka kiugrott az ágyból, és ott toporgott mezítláb a hideg padlón. A vitrinben volt egy nagy ólomkristály tál, ami olyan nehéz volt, hogy Ilka el sem bírta. Ez a tál most teljesen kettéhasadt. Ez nagyon rosszat jelent, sopánkodott Mamóka, nagyon rosszat. Biztos meghalt valaki. Utoljára fiatalasszony koromban történt ilyen, s bizony az apósom halálát jelezte. Biztos az öreg Varga papa, mondta Ilka, az meg jó mindenkinek, te mondtad, neki is megváltás. Ilka tudta, hogy Mamóka most nagyon meg van ijedve, a mások babonáira legyintett, de a sajátját nagyon komolyan vette. Átkulcsolta Mamóka kezét, úgy aludt el. A reggel azonban nem az öreg papa halálhírét hozta. Elment szegény asszony, sírdogált Mamóka a konyhában, csak a Jóisten tudja, miért őt vette el. Ilka sokáig nem értette, kiről van szó, utána pedig nem akarta érteni. Hogy az ő kedves Varga nénije meghaljon, az hogy is lehetne?! Az öreg papának kellett meghalni, és biztos a halál érte is jött el, csak nem látta jól a sötétben, összetévesztette őket, de ha kiderül, akkor visszahozza. Igen, a mesében, mondta Ferike, amikor Ilka előadta elképzelését, a halál az nem ember vagy ilyesmi. Van egy betegség az emberben, aztán ha nem vagy elég erős, meghalsz abban a betegségben. Ilka konokul hallgatott, nem nézett Ferikére, nem is akarta hallani, amit mond. Beteg volt már a szíve régóta, mondta később anyja, a nővér mesélte a rendelőben, hogy mindig felírták neki a sok szívgyógyszert, de soha nem szedte be. Annyit dolgozott, most meg emelgette az öreget, nem csoda, nem csoda, bólogattak a felnőttek, és már a temetésről beszélgettek csendesen. Te kijössz a temetőbe, kérdezte Ilka Ferikét. Ott ültetek megszokott helyükön, a dombtetőn, tépdesték a száraz fűszálakat. Nagy, szürke felhők rohantak felettük, csak elúsztak a völgy felett, s a gyár felé siettek. Utánuk ismét olyan vakító kék lett az ég, amilyen csakis ősszel szokott lenni. A szél rángatta, cibálta a fákat, úgy látszott, egyszerre akarta már letépni az összes levelet. A gyerekek beláttak Varga néniék udvarába. Fekete ruhás emberek járkáltak benne ide-oda, fel-feltűnt Varga bácsi is, s Ilkának eszébe jutott, milyen jó, hogy Varga néni előszedte a fekete ruhákat, különben talán nem tudná az ura, mit kell felvenni. A férfiember már csak

olyan, mint egy gyerek, gondot kell viselni rá, magyarázta pár nappal ezelőtt Varga néni, amikor a krumplipürét próbálta betolni kiskanállal az öreg papa ferde szájába, gondozni kell őket vagy így, vagy úgy, nincs mit tenni, ez asszonysors, bólogatott, s megtörölgette a papa száját. Kimegyek, persze, mondta Ferike, majd fújáskor kell hazamennem. Nekem is, mondta Ilka. Jó dolog volt ez a fújás, a gyárban szólal meg ilyenkor egy duda vagy egy kürt, magyarázta Ferike egyszer Ilkának, s azt hitték mindketten, hogy a világon ez mindenütt így van, azért, hogy az emberek tudják az időt, hogy az asszonyok kezdjék melegíteni az ételt az uraiknak, akik nemsokára megérkeznek vasszagú ruhában, biciklivel vagy gyalog, hogy a gyerekek hazamenjenek onnan, ahol éppen vannak, s egyáltalán, hogy mindenki tudja, van valaki valahol, aki nem hagyja, hogy az időről, erről a fontos dologról bárki megfélekedhessen. Lent, az udvaron egyre csak gyűltek a fekete ruhás emberek, szegény Varga bácsi csak állt középen, és az emberek mind kezet fogtak vele, megszorították a karját, vállára tették a kezüket. Varga néni meg bent van a szobában a ravatalon, mondta Ferike. Láttad, kérdezte Ilka. Láttam, ott fekszik szépen, egyenesen, fekete könyv van a kezében. Imakönyv, mondta Ilka, s arra gondolt, hogy nem annak kéne pedig a kezében lenni, hanem annak a kis gyöngyház fedelesnek, a kis Zsófiika könyvecskéjének, azt kéne most magával vinnie, hogy lehet az, hogy senkinek nem jut eszébe? Most majd lehet, hogy találkoznak, szólalt meg. Kik, nézett rá csodálkozva Ferike. Hát Varga néni meg a kis Zsófiika, a kislánya, mondta Ilka. Lehet, vonta meg a vállát Ferike, aztán már csak szótlanul tépdesték a füvet, nézték hol az udvart, hol a rohanó felhőket, s várták, hogy indulni kelljen hazafelé.

Jhumpa Lahiri

MRS. SEN

Greskovits Endre fordítása

Eliot már csaknem egy hónapja járt Mrs. Senhez, azóta, hogy az iskola szeptemberben megkezdődött. Előző évben egy Abby nevű egyetemista vigyázott rá, nyúlánk, szeplős lány, aki olyan könyveket olvasott, amelyeknek nem volt kép a borítóján, és semmilyen hűs ételt nem készített Eliotnak. Azelőtt, amikor délután hazaért, egy idősebb nő, Mrs. Linden fogadta, aki termoszból kávét kortyolt, és keresztretjvényt fejtett, miközben Eliot magában játszott. Abby megszerezte a diplomáját, és elköltözött egy másik egyetemre, Mrs. Lindent pedig végül kirúgta Eliot anyja, amikor rájött, hogy Mrs. Linden termoszában több a whisky, mint a kávé. Mrs. Sen takaros, golyóstollal írt hirdetés révén került hozzájuk, melyet az élelmiszer-áruház elé tűzött ki: „Professzor felelősségtudó és kedves felesége gyermekfelügyeletet vállal otthonában.” A telefonban Eliot anyja megmondta Mrs. Sennek, hogy az előző gyerekvigyzók hozzájuk jöttek.

– Eliot tizenegy éves. Önállóan eszik, és elvan magában; csak azt szeretném, ha lenne egy felnőtt a házban, ha történik valami. – De Mrs. Sen nem tudott vezetni.